

С. КИСЕЛИНОВСКИ

ПРИЛОГ КОН ПРАШАЊЕТО ЗА ПОЛИТИКАТА НА КПГ СПРЕМА МАКЕДОНСКОТО НАЦИОНАЛНО ПРАШАЊЕ МЕЃУ ДВЕТЕ СВЕТСКИ ВОЈНИ

Балканските и Првата светска војна не го решиле македонското национално прашање. Со Букурешкиот и Версајскиот договор не само што не се реши ова толку сложено прашање кое беше од европско значење туку по силата на настаните и волјата на големите сили, истото беше симнато од европско на балканско ниво и од меѓународно прашање беше претворено во внатрешен проблем на Кралството Југославија, Бугарија и Грција.

Македонскиот народ, во новите услови создадени по „Големата војна“ (1914—1918), кога во цела Европа работничкото револуционерно движење зеде големи размери и скоро во сите европски држави се формираа комунистички партии, сметаше да ги постигне неговите традиционално историско-национални желби со помошта на работничката класа и имаше голема надеж во комунистичките партии на Балканот. Во тој однос македонскиот народ од Егејска Македонија се доближи до КПГ која ветуваше со историската парола „Независна и обединета Македонија“ од 1924 година да го реши, заедно со другите балкански комунистички партии (КПЈ и БКП), македонското прашање во корист на македонскиот народ. Но во 1935 година, на шестиот редовен пленум на КПГ, оваа партија ја смени во основа политиката на партијата во однос на македонското национално прашање.

Колку беше тоа оправдано?

На VI редовен пленум на Централниот комитет на Комунистичката партија на Грција, во присуство на 51 делегат, претставници на партиските организации во земјата, покрај другите решенија се разгледа и становиштето за менување на досегашната парола „Обединета и независна Македонија“ со паролата „Полна рамноправност на малцинствата во Грција“. На VI конгрес на КПГ, кој се одржа во декември 1935 година, Партијата

вака ја оправдува новата политика во однос на македонското прашање:

„По мартовскиот преврат¹⁾, се велеше во усвоениот документ, нашата партија наместо паролата „Единствена и независна Македонија“ ја фрли паролата „Полна рамноправност на малцинствата“. Менувањето на оваа парола во врска со националните малцинства во нашата земја не значи негирање на македонското прашање. Менувањето на старата парола се наложува од самата измена на националниот состав на грчкиот дел од Македонија... Дел од Македонија што го држи Грција е населен со грчко-маџирско население. Населението во грчкиот дел на Македонија по своето мнозинство денеска е грчко...“²⁾

Како најсилен аргумент што го донесе КПГ за да оправда еден вакво став беше фактот дека во Егејска Македонија грчкиот елемент веќе преовладуваше по големите миграциони движења (1913—1926 година) и едно вакво решение за сменување на политиката на Партијата во однос на македонското национално прашање се наложуваше само по себе ако Комунистичката партија на Грција сакаше да ја остварува нејзината политика врз база на новата стварност. „Зошто, сметаше секретарот на Комунистичката партија на Грција Никос Захаријадис, ова е единствената можност да избегнеме грешки, полемики и разговори за грчка Македонија што 90% сега е населена од Грци и затоа претставува неразделен дел од грчката држава“³⁾ Но еден вакво аргумент за да се оправда сменувањето на паролата за едно толку принципиелно и чувствително прашање како што беше македонското национално прашање не постоеше во таа мера и тежина туку Партијата имаше други причини што ја натераа да го земе познатото решение во декември 1935 година.

По поразот во Сакарија⁴⁾ и беше ставен крај на грчката голема идеја за кралство-држава на три мориња и по големата малоазијска катастрофа го принудија Елефтерос Венизелос да обедини не територии туку „les hommes“⁵⁾ Ова обединување на луѓе не значи дека тоа била една нормална последица на еден економски и политички нормален развој, туку една тешка последица на едни големодржавни амбиции и интереси.

Според договорот во Лозана од 1923 година меѓу кемалистичката Турција и поразената Грција се предвидуваше задолжителна размена меѓу христијаните од Турција (Турци по нацио-

1) Обид за преврат во 1935 година во Бугарија со антимоноархистички карактер.

2) То К. К. К. Апто 1931 os to 1952, стр. 74.

3) N. Zahariadis, Silogi Ergon, 1953, стр. 173.

4) Место во Мала Азија каде грчките војски биле поразени од турската војска на Кемал Мустафа (Ататурк).

5) Луфето. Lacques Ancel, La macédoine et sa évolution contemporain, Paris, 1930, стр. 113.

налност, а христијани по вера; Грци по националност — христијани по вера; Ерменци по националност — христијани по вера; Курди и др.) и муслиманско население од Грција (Турци по националност, а муслимани по вера; Албанци по националност — муслимани по вера; помаци — Македонци по националност — муслимани по вера). Значи размената се вршеше не врз база на националната припадност (потекло, јазик, обичаи), туку врз база на верската припадност што не може да биде мотив за национално определување и дури да биде и појдовна основа за меѓународни спогодби и договори.

По населувањето на Грција на 638.000 бегалци — христијани, грчките власти сакаа по секоја цена оваа многубројна и различна маса да ја претстават единствено како грчка. „Грчкиот бегалски елемент, пишувал „Елиникос Ворос“, беше не само носител на економскиот и културниот развој на Северна Грција..., но и преобразител на етнографскиот облик на оваа земја. Овој елемент со својата огромност го задуши и го направи незначително малубројното славено-гласно малцинство“.⁶⁾ Една ваква оценка и слични заклучоци ќе бидат прифатени и од страна на КПГ. Имено партијата не ја оцени правилно реалната етнографска состојба и ќе го донесе познатото решение од декември 1935 година за сменувањето на паролата од „Обединета и независна Македонија“ со паролата „Полна равноправност на малцинствата“. „... Жителите на грчка Македонија, аргументираше Јанис Кордатос, директор на органот на Комунистичката партија на Грција „Ризоспастис“ и еден од најогорчените противници за независна и обединета Македонија, се сите Грци, како што знам и јас лично.“⁷⁾ Но бегалците христијани беа многу похетерогени и различни и колку и да не сакаа да го признаат грчките официјални власти. Кога бегалците не станаа уште „политички елемент“ и кога ова население не било во рамките на „чисто“ националната грчка држава, неколку грчки историчари покажвуаат поголема објективност во тој однос. Така Д. Ноти Боцари, во книгата публикувана во Атина во 1919 година, ја дава следнава карактеристика за христијанското население во Турција: „Како што не се Турци сите муслимани, така не се Грци сите христијани“.⁸⁾ Истиот автор прави една семнификативна забелешка дека доста од христијанското население се разликуваше меѓу себе од векови поради „... различните култури, јазици... и раси“.⁹⁾ До ист заклучок дојде и Меѓународната комисија за колонизирање и сместување на бегалците христијани во Грција. „... многу колонии, заклучуваат тие, оп-

⁶⁾ Архив на Македонија, Фонд Димитар Влахов, кут. 25, лист 15.

⁷⁾ Kosta Mbramu, Slavomakedonikes organosis en Makedonias, Thesaloniki, 1953, стр. 92.

⁸⁾ D. N. Vocari, i Mikra Asia ke o elinismos, Atina, 1919, стр. 60.

⁹⁾ Исто, стр. 69.

фаќаат бегалци од секакво потекло“¹⁰⁾ и „... тие се разликуваат по карактер и темперамент, по менталитет и покажуваат голема лична оригиналност“¹¹⁾ зашто многу од нив „... се држат единствено за азиските народи“¹²⁾

Познавајќи ги овие факти, сепак, според пописот од 1928 година и според големата грчка енциклопедија „Пирсо“, бројната состојба на населението во Егејска Македонија, „по големите национални перипетии“, беше следнава (според јазикот):

1. Грци	1,165.553
2. Роми	3.387
3. Англичани	265
4. Албанци	1.119
5. Ерменци	11.859
6. Бугари	20
7. Шпнци (Евреи — м. б.)	59.146
8. Италијанци	798
9. Власи	13.457
10. Македоно-власи (Македонци — м. б.)	80.798
11. Руси	1.913
12. Турци	71.960
13. Други	2.263 ¹³⁾

Според горе наведената статистика, произлегува дека негрци биле во Егејска Македонија само 246.924, а огромното мнозинство го составуваа Грците. Но, за да се увериме во која мера оваа статистика одговара на реалната состојба, да видиме врз база на кој принцип се реализираше овој попис, ќе дадеме само еден пример, какви критериуми употребувале грчките власти за да се изврши „објективен“ попис за националната структура на населението. И вакви исти критериуми биле употребувани и во Егејска Македонија за пописот од 1928 година. Кога во Лондон биле во тек преговорите за склучување мир со Турција и балканските држави, се постави и проблемот на Јужна Албанија или таканаречениот Северен Епир. Италијанската делегација побара да се види составот на населението според јазикот на кој се зборува во куќата и врз основа на ова да се реши судбината на оваа територија. Грчката страна протестираше

¹⁰⁾ Društvo na narodite. Smestuvanjeto na begalcite vo Grcia, Ženeva, 1926, str. 43 prevod na makedonski, ИНИ.

¹¹⁾ Исто, стр. 20.

¹²⁾ Исто, стр. 21.

¹³⁾ Megali eliniki eniklopedia „Pirsos“, Atina, 1931, tom II, стр. 500.

¹⁴⁾ Aleku A. Kiru, Eliniki eksoteriki politiki, Atina, 1955, стр. 226.

енергично и претставникот на грчката влада Елефтерос Венизелос побара положбата да се види не според јазикот во куќата туку „... според просветата, религијата и особено според манифестираното национално чувство“. Значи, не според јазикот туку според просветата, религијата што во Грција биле признати само на еден јазик — грчкиот. Самиот претседател на Комисијата за колонизирање на негрчкиот и грчкиот елемент во Егејска Македонија Чарлс Б. Еди (Charles B. Eddy) во неговата книга, публикувана во 1931 година во Лондон, во уводот пишува дека „грчките статистики треба да се користат со голема претпазливост“.¹⁵⁾ Но еден друг голем недостаток за грчката статистика од 1928 година, што ја прави да биде повеќе еден „политички“ елемент отколку една информативна научна статистика, ќе го докажеме само со неколку примери што ги сметаме за доволни.

Ерменскиот елемент, според податоците што ги дава грчката официјална статистика за пописот на населението во 1928 година, бил 11.859. Оваа народност била помногубројна отколку што тоа сакаат да го признаат и грчките власти и нивната официјална статистика. Д. К. Вогазли со поголема научна објективност пишува во врска со овој проблем во неговото дело: „*Filitikes ke ehnikes mionotites stin Elada ke Voulgaria*“: „... Ерменците до 1920 година не поминувале од 30.000 души. Но по малоазиската катастрофа заедно со нашите дојдоа во Грција не малку Ерменци... тогаш се сметаа на 100.000...“.¹⁶⁾

Бројноста на ова малцинство и неговото големо присуство во Егејска Македонија по малоазиската катастрофа дүри и реакција предизвика кај грчките националисти и шовинисти. „Балканска федерација“ забележа една ваква положба и во 1924 година. Нејзиниот коресподент во Македонија под псевдонимот Петридис пишува дека во Македонија се преземаат мерки „... не само против „Бугарите“ и против туѓите Ерменци и против мирните Евреи од Солун... постои овде... еден ерменски проблем, еден еврејски проблеми и др.“.¹⁷⁾

Иста е и положбата со еврејското малцинство. Грчката енциклопедија „Пирсос“ изнесува дека во 1928 година во Егејска Македонија живееле 59.146.¹⁸⁾ Но Евреите до 1912 година само во градот Солун биле 75.000, Драма 380, Сер 2.000, Кавала 2.000, Костур 1.600 и Бер 500.¹⁹⁾ Исти информации дава и грч-

¹⁵⁾ Charles B. Eddy, Greece and the Greek Refugees, London, 1931, стр. 7, од книгата „Македонија како природно стопанско цјало, Софија, 1945, стр. 237.

¹⁶⁾ D. K. Vogazli, *Filitikus ke ehnikes mionotites stin Elada ke Voulgaria*, Atina, 1954, стр. 6.

¹⁷⁾ Балканска федерација 1924 год. бр. 4, 5.

¹⁸⁾ „Pirsos“, Atina, 1931, том XV, стр. 500.

¹⁹⁾ Македонски преглед, Софија, 1930, кн. II.

киот историчар Вогазли кој смета дека бројот на Евреите бил некаде околу 85.000.²⁰⁾ Иако непожелно за грчката буржоазија, сепак за ова малцинство политиката за истребување и прогонување не зеде толку големи и нечовечки размери како против македонското и турското население и затоа се смета дека не се случајни големите етнографски промени на штета на ова малцинство. Само еден мал број од ова (еврејско) малцинство, по зацврстувањето на фашизмот во Унгарија, Италија и особено во Германија, се пресели во Палестина.²¹⁾

Еден нов проблем што се јави по малоазиската катастрофа бил проблемот на Караманлиите — Турци по народност и потекло и христијани по вера. Нивниот број се сметал на 210.000 луѓе и тие „... се држат единствено за азиските народи“.²²⁾ Дека ова турско население е дојдено во Грција како „грчко“ само по верската припадност сведочи и фактот што самиот цариградски патријарх наредил за велигденските празници евангелието да се чита на турски јазик.²³⁾ Ова турско население иако христијанско не се обезличи и не се асимилира во таа мера што го сакаа грчките власти, туку си го задржа својот мајчин јазик без оглед на големите голомогрчки притисоци. Весникот „Елиникос Ворас“ од 4 декември 1959 година, по повод посетата направена од грчки новинари во егејскиот дел на Македонија, имаше прилика да се увери по толку години на еден ваков феномен: „Селото Фтелија... и неговите жители сите се од Понт — Мала Азија“ и до ден денешен се „... по јазик туркофони...“.²⁴⁾

Една друга маса не малубројна беа и христијанските бегалци дојдени од Кавказ. За нив самите грчки власти биле принудени да објавуваат во Солун два весника на руски јазик: „Воля народа“ и „Зарубежная Рус“.²⁵⁾ Иста беше положбата и со Ромите. Во една територија од 34.000 км² колку има Егејска Македонија, според грчките статистики, бројот на Ромите бил само 3.000 жители. Бројот очигледно е намален. Васил К'нчов за бројот на оваа народност пишува: „Во Лагадинска каза по-

²⁰⁾ D. K. Vogazli, op. cit., стр. 14.

²¹⁾ Христо Андоновски, Ликвидирањето на Евреите од Егејска Македонија од германскиот окупатор, Гласник ИНИ, 1961, стр. 72.

²²⁾ Društvo na narodite. Smestuvanje na begalcite vo Grcia, Ženeva, 1926, стр. 21.

²³⁾ Македонија како природно и стопанско цело, Софија, 1945, стр. 235.

²⁴⁾ Елиникос Ворас, 4. XII. 1959. Весник што излегува во Солун.

²⁵⁾ Veritas, Македонија под иго (1919—1929). Документи — свидетелства, Софија 1931, стр. 40. И грчкиот историчар Д. Н. Боцари признава дека во Грција дошло многубројно население предимно Лази кои им „... припаѓале на кафкаското племе“.

стоеле 1.025, во Серската каза 4.563, во Еницевардарската 1.827, во Солунската каза 3.553, во Воденската каза 873. Само во Солунскиот вилает биле 34.098 Роми“.²⁶⁾

Но најгруби фалсификати се извршени во врска со бројноста на македонското население. Грчката буржоазија сакаше по секоја цена во дадените услови да ги уништи и протера, а останатите да ги претстави како „дезориентирани Грци“ од страна на бугарската или српската пропаганда или неговата бројност да ја намали во таа мера што ќе гарантираше ефикасен „аргумент“ за веќе тотално елинизирање на Егејска Македонија. Иако е позната политичката и економската нетрпеливост на грчката буржоазија, сепак не постои пример во европската историска стварност, толку систематски да се малтретира, истребува и прекрстува еден народ како македонскиот од страна на грчката буржоазија меѓу двете светски војни. „Периодот меѓу двете светски војни, пишувал Арон Асса, беше претворен во вистинска национална трагедија за македонскиот народ, принуден да се бори не само за своите национални и етнички права и слобода, туку и за своето елементарно физичко постоење на својата сопствена родна земја“²⁷⁾ и тоа од едноставна причина: и колку да беше малубројно, незнатно и наклонето македонското малцинство спрема грчката држава, истото сепак беше предмет на прогонување зашто со неговото голо постоење тоа малцинство е силен сведок на огромната историска и територијална неправда. „... Не ги сакаме во нашите преградки“, пишува во тој однос веоникот „Неа Алитија“. „Не можеме да ги трпиме да останат како малцинство дури и како лојално...“.²⁸⁾

Поради овие великодржавни сметки можеме да разбереме зошто во грчките информативни изданија и самиот попис од 1928 година бројот на Македонците не ја надминува малата бројка од 80.789. Членовите на Карнециевата комисија сметаа дека бугарското (македонското — м. б.) население било по Втората балканска војна 329.371 жители.²⁹⁾ Реалната бројка на Македонците во Егејска Македонија, и покрај „доброволната размена“ и неподносливиот грчки терор, е околу 241.799 во 1928 година.³⁰⁾ Имајќи ги предвид горе наведените факти, реалната

²⁶⁾ В Кънчов, Избрани произведения, София, 1970, том II, стр. 582. Погрешно В. Кънчов во неговата статистика Македонците ги преставува како Бугари.

²⁷⁾ Аарон Асса, Македонија и европски народ, Ерусалим, 1972, с. 78.

²⁸⁾ Глас на Егејците, 1952, стр. 23.

²⁹⁾ Докладъ на Карнеджиевата комисија по войнитъ прѣз 1912—1913, София, 1914, стр. 128.

³⁰⁾ Д. Зографски, Г. Абациев, А. Митрев и М. Керемчиев, Егејска Македонија во нашата национална историја, Скопје, 1951, стр. 324.

состојба на населението по јазикот кој го зборувале во куќата од вкупно 1,412.477 изгледаше вака:

1. Македонци	241.799
2. Караманлии	210.000
3. Ерменци	80.000
4. Кавкасци	150.000
5. Власи	18.000
6. Курди	8.000
7. Евреи	60.000
8. Други	43.000

ВКУПНО: 811.081³¹⁾

Како што се гледа од горе наведените податоци грчката статистика е заснована на пописот на населението во Грција во 1928 година кој се одвивал врз „принципот“ што не го почитувал потеклото, јазикот, обичаите, туку со желба да се подвлече уште еднаш и да се докаже пред европската и светската јавност грчкиот карактер на Егејска Македонија.

Грчкото население за периодот за кој станува збор не претставуваше 90% од целокупното население од Егејска Македонија. Од вкупно 1,415.000 жители Грците биле околу 590.000. Затоа Комунистичката партија на Грција само врз официјални податоци и не познавајќи ја реалната национална структура во Егејска Македонија ја смени во суштина својата политика во однос на националното прашање во декември 1935 година оправдувајќи ја со еден „аргумент“ што всушност, како што видовме, и не постоеше во таа мера во која што сакаше да го презентира еден дел од раководителите на КПГ, а со цел да се покријат другите подлабоки мотиви.

Кои се тогаш тие мотиви што всушност го натерале раководството на КПГ да ја смени паролата во однос на македонското национално прашање коешто таа го сметаше како единствена причина за лошата состојба што постоеше внатре во грчкото работничко и револуционерно движење?

Во прв ред, со смечувањето на паролата од „Независна Македонија . . .“ со „Полна рамноправност . . .“ Партијата сметаше и сакаше: 1. да ги привлече народните маси³²⁾, 2. да стави крај на „штетните“ и долготрајните расправи за овој проблем во самата Партија и самиот Централен комитет, 3. да ја „обезору-

³¹⁾ Македонија като природно и стопанско цело, Софија, 1945, стр. 239; Д. Влахов, Македонија. Моменти од историјата на македонскиот народ, Скопје, 1950, стр. 345, Д. Зографски, Г. Абациев . . . , п. а., стр. 325.

³²⁾ За првата и третата точка зборува и Кордатос споменувајќи дека навистина политиката за обединета и независна Македонија ќе ги оддалечи народните маси и дека ќе стави во рацете на буржоазијата едно „страшно“ оружје за напаѓање на КПГ,

жи“ буржоазијата од еден силен аргумент за напаѓање на КПГ и да не биде Партијата претставена пред грчката јавност како „предавничка“ на грчките идеали, 4. да се претстави пред грчката јавност како Партија која, како и секоја друга, се бори „за суштинските интереси на грчката нација“. Меѓутоа, во причините ние го вбројуваме и: слабото ниво на марксистичкото воспитување што постоеше внатре во Партијата, и што во неа постоеја големи остатоци на малограѓански национализам, и што раководството на КПГ сметаше дека стагнирањето на револуционерното движење во Грција беше исклучително заради „погрешниот“ став што го зеде Партијата во 1924 година во однос на македонското национално прашање.

Но покрај овие внатрешни фактори што имале влијание врз сменувањето на паролата во однос на македонското национално прашање, не играле мала улога и надворешните фактори. Ако во 1924 година Коминтерната ја фрли паролата за „Обединета и независна Македонија“, условите 1933 бараа сменување на паролата зашто тоа го барале политичките потреби на комунистичкото меѓународно движење, зашто борбата против фашизмот беше во прв план и со политиката за „Обединета и независна Македонија“ слабееше внатрешниот фронт на балканските држави против фашизмот.

Со сменувањето пак на курсот во однос на македонското национално прашање, партиското раководство на КПГ сметаше дека тоа ќе има едно позитивно влијание врз самата партија, дека ќе привлече на страна на КПГ еден дел од бегалците и ќе се престане со внатрешните расправи во партијата во однос на македонското национално прашање. Но со тоа раководството на КПГ истовремено отстапуваше од основните начела на марксистичката наука во однос на националот прашање, а според неговото решавање се изразува марксистичката зрелост на една партија.

По Првата светска војна цела Европа беше опфатена од еден револуционерен бран кој почна во Русија, продолжи во Германија, Австрија, Унгарија и со помал интензитет скоро во цела Европа.

Периодот што следува се карактеризира со повлекувањето на револуционерните сили во Европа и постепеното зацврстување на буржоазијата т.е. со привремената, економска и политичка стабилизација на капиталистичкиот свет до големата економска криза од 1929—1933 година. Тоа не можеше а да не се одрази и врз состојбата на КПГ и нејзиното привремено стагнирање заради дадените услови и заради нејзините грешки. Оваа состојба не можеше да помине незабележана и од страна на раководството на КПГ се бараа причините кои доведоа до ваквата непожелна ситуација. Но како основна причина за оваа

криза по која поминуваше КПГ се истакнуваше „погрешната политика по националното прашање на Партијата“.

По ова прашање, уште во 1924 година, кога КПГ по налог на Коминтерната, по „... долги и жестоки расправи“³³⁾ ја прифати паролата за „Обединета и независна Македонија“, во Партијата јасно се издиференцираа две струи: Едната на чело со И. Кордатос, П. Пуљопулос и Апостолидис била против прифаќањето на ваквата линија по македонското национално прашање, додека втората ја сочинуваше поголемиот дел на Партиското раководство и се залагаше за прифаќање на линијата на Коминтерната, иако некои од нив тоа го изразуваа со големо жалење и беа резервисани.³⁴⁾

Групата Кордатос, Пуљопулос сметаше дека политиката на Партијата по националното прашање не е само погрешна туку има и многу негативни последици. „Нашата политика, пишувал Пуљопулос во „Ризоспастис“ под наслов „Кризата по 1924 година“, по националното прашање во Македонија и Тракија се покажа јасно погрешна и донесе до еден степен катастрофални резултати за револуционерната борба на грчкиот пролетаријат“.³⁵⁾

И. Кордатос, директор на весникот „Ризоспастис“, поради неговите крајно „патриотски“ чувства, беше појасен и префрлуваше дека за сите слабости и за тешката положба на Партијата е виновна единствено само политиката по македонското национално прашање на КПГ за „обединета и независна Македонија“. „Оваа политика, пишува Кордатос, ѝ го зададе на партијата последниот удар. Се растури и се ликвидира...“³⁶⁾ Според нив, прифаќањето на паролата за „Обединета и независна Македонија“ ќе ја претвори Партијата во: а) партија на малцинствата, б) ќе ѝ стави во рацете на буржоазијата едно „страшно“ и „опасно оружје за дискредитирање на КПГ што ќе влијае на народните маси и ќе го слабее револуционерниот дух и в) буржоазијата ќе има голема прилика да го разгори шовинизмот и нетрпеливоста на грчкиот елемент во „Нова Грција“.

Од каде такви оценки на Кордатос за состојбата на Партијата и револуционерното движење во Грција? Овие убедувања произлегуваа повеќе од неговите „национални“ желби и сфаќања, како што мнозина од членовите на КПГ биле и сами жртва на буржоаската пропаганда во однос на Македонија. Кордатос сметаше дека постоењето на паролата за „Независна и обединета Македонија“ треба итно да се смени зашто во Македонија „... сите се Грци, како што знам јас лично...“³⁷⁾ Ис-

³³⁾ Aleku A. Kiru, *Sinomasia enandion tis Makedonias*, Atina, 1950, стр. 14.

³⁴⁾ Kosta Mbramu, *op. cit.*, стр. 92—93.

³⁵⁾ *Ризоспастис*, 5. II. 1927, бр. 165.

³⁶⁾ Исто, 25. II. 1927, стр. 185.

³⁷⁾ Kosta Mbramu, *op. cit.*, стр. 92.

тата идеја ја подржуваше и Ватис кој го пишуваше следново за да докаже во која мера Партијата не ја формирала нејзината политика врз суровата стварност: „Најголемиот дел од бегалците е колонизиран... во Македонија која до 1912 година беше населена од 513.000 Грци..., 415.000 Турци, 112.000 Македонци (егзархисти), но сега е населена од 1,341.000 Грци (вклучувајќи и 50.000 Власи), 77.000 Македонци (патријаршисти) и 91.000 други“.³⁸⁾ Од горе наведените бројки добро се гледа нереалноста врз која ја „фундаментира“ политиката групата на Кордатос, Пуљополос и другите и дека всушност мотивите им биле чисто националистички.

Меѓутоа, Централниот комитет на КПГ ги отфрли ставовите на групата Кордатос, Пуљополос и Апостолидис како штетни и контрареволуционерни и ќе се стреми да ја оствари политиката на Коминтерна и КПГ за обединета и независна Македонија. Додека групата на Кордатос, Пуљополос беше донекаде подржана и ги привлекуваше селските бегалци (што значеше гаранција за нивните доделени имоти), дотогаш Комунистичката партија на Грција имаше големо разбирање и поддршка за политиката по националното прашање во редовите на градските бегалци и кои од грчките власти не добиле ништо такашто својата егзистенција ја обезбедуваа со сопствените работнички раце. Сите овие чесни работници, членови на КПГ, интернационалисти по дух и комунисти по вера, се бореа со искреност и чесност и нивната приврзаност кон политиката на КПГ по националното прашање ја плаќаа со тешки години затвор. Исто така КПГ ја бранеше нејзината политика по националното прашање преку теоретски списанија „Komunistiki epiteoresi“, а и во самиот грчки парламент преку комунистите — пратеници Максимос и подојца Скавевас.

Меѓутоа, сите тешкотии и грешки произлегуваа од фактот дека Партијата паролата за „Обединета и независна Македонија“ не ја формира — како лесно се заклучува од ставовите на еден дел од нејзините раководители — врз чисто македонска национална основа. Имено поимот македонски народ за еден дел од членовите на Партијата немаше национална или етнографска основа, туку единствено географска. „... Тука (во Македонија — м. б.) исто така со голема тешкотија може некој да пронајде самостојна македонска нација. Навистина, постои една маса селани што зборуваат еден јазик многу близок со бугарскиот (македонскиот јазик може да се карактеризира како локален дијалект на бугарскиот и се доближува до бугарскиот

³⁸⁾ Ризоспастис, 25. III. 1927, бр. 211. Оваа статистика за населението во Егејска Македонија пред 1912 година не ја изразува реалната состојба. Спротивна е и со податоците на Карнедиевата комисија која сметаше дека до и по Балканските војни живееле 236.755 Грци во Егејска Македонија.

колку кипарскиот дијалект од грчкиот), но никогаш не стигнале до степен да остварат сопствена национална традиција (македонска — м. б.).³⁹⁾ Исто тоа го потврдуваше и оспоруваше и Кордатос, зборувајќи за македонскиот народ како за некакви „славјански населенија“ што можеле да бидат или Бугари или Срби што некогаш ја населувале грчка Македонија и одамна биле истерани од грчката буржоазија. Овие и слични погледи на еден дел од раководителите на КПГ кои го негирале постоењето на македонскиот народ, секако му нанесоа тешки последици на револуционерното движење во Грција. Пред сè во такви услови еден од најреволуционерните фактори, во Грција, македонскиот народ, беше пасивизиран со паролата за „Независна и обединета Македонија“ и тоа од проста причина зашто една ваква парола за да има морално право да постои и да биде политичко зрело решение требаше да се фундамента на природните историски права на македонскиот народ.

Се поставува прашањето дали навистина, како сметале И. Кордатос и П. Пуљополос, паролата „Обединета и независна Македонија“ била основната причина за кризната ситуација во која се наоѓаше револуционерното движење во Грција? Точно е дека Партијата се плашеше дека една ваква национална политика ќе ги пасивизира бегалците и дека ќе го засили идеолошкиот фронт на буржоазијата итн. Но ние ќе се потрудиме да докажеме дека, всушност, напаѓањето врз политиката по националното прашање на КПГ било само повод и параван да се прикријат слабостите и сопствените неспособности на самата КПГ во еден историски период (1919—1934 година) и дека во тоа една неславна улога играа и самиот И. Кордатос, П. Пуљополос, Апостолидис, така што со таквата своја штетна работа ја парализираа активноста на целата Партија.

Хетерогениот христијански елемент бил главно колонизиран во Егејска Македонија. Огромното мнозинство било колонизирано во селата, а другите биле населени во градовите Солун, Серес, Драма, Кавала итн. Оваа голема емигрантска селска маса наеднаш со колонизирањето примаше од страна на грчката држава имот во земја, куќи и добиток и нормално биле сврзани и наклонети врз економски интерес кон грчката држава и нејзините политички партии што се претставувале како „защитници“ на овој огромен селски бегалски елемент, дотолку повеќе што еден дел од бегалците кои биле настанети во село имаа желба да се обезбедат што подобро и побргу. Многу од нив се однесувале неодговорно спрема македонското население и го навредувале македонското национално достоинство, грабеле, тепале, подржувани од грчките власти, а за своите зли дела не само што не се казнувани туку еден ваков однос

³⁹⁾ Ризоспастис, 25. III. 1927, бр. 211.

⁴⁰⁾ Исто.

бил некако легализиран од страна на грчките власти зашто одеше, всушност, во корист на една големодржавна политика. Поради овие мотиви (примање имот, добиток, куќи) селските бегалци, неписмени во нивното големо мнозинство, ја гледаа и разбираа целата политика врз нивните ниви, т.е. врз својата егзистенција. Од овие причини навидум Комунистичката партија на Грција со паролата „Обединета и независна Македонија“ не ќе можеше да ја привлече оваа маса зошто всушност тоа ќе значеше, според нивните погрешни мислења, враќање на македонската емиграција и губење на нивните имоти што многу од нив ги добиле по недоволен начин. Затоа, оваа маса изразуваше големо сомневање и недоверба спрема Комунистичката партија на Грција. Скоро на сите состаноци на Централниот комитет на КПГ се забележува неуспехот на Партијата во селото каде била колонизирана селската емигрантска маса и која добила некаков мал имот. „Ако ја исклучиме Западна Македонија, заклучува втората седница на Централниот комитет на КПГ од ноември 1934 година, во другите ресни имаме стагнирање во ... селската работа“.⁴¹⁾ Слична состојба била и во Егејска Македонија. Селските маси од Епир, Тесалија, Пелопонез, Крит и Островите длабоко биле убедени од долготрајната вешто сервирана пропаганда за грчкиот карактер на Македонија и биле жртва на „големата идеја“. Зашто грчката буржоазија „... толку систематски влијаела врз чувствата на народот со идеологијата на „големата идеја“ што народот верува во неа и е спремен да се бори за нејзиното остварување“.⁴²⁾ И оваа маса имаше спрема Партијата воздржаност и недоверба такашто и во овие вонмакедонски територии Партијата ги среќаваше истите тешкотии. „Во Тесалија и покрај добрата работа на селаните организацијата ... е слаба“⁴³⁾, заклучуваше истата седница на Централниот комитет на КПГ од 1934 година.

Но дали оваа стагнација на партиската работа во селото се должи на погрешната политика во однос на националното прашање? И покрај некои објективни тешкотии што ги среќаваше кај селските бегалци, за Партијата сепак постоеле објективни (економски) услови за привлекување на овој селски навидум конзервативен народ. Зошто овие маси иако добиле имот „во новите територии“, сепак нивната тешка економска состојба не само што овозможуваше туку беше неопходно во нивните редови да дејствува КПГ. „... Да фрлиме пароли, забележуваше органот на КПГ „Ризоспастис“ од 1928 година, за аграрното прашање — м. б.), даноците и други проблеми...“⁴⁴⁾ Партијата оправдано забележуваше стагнација во селската работа, но што

41) То К.К.Е. Episima Kimena, 1934—1940, том IV, 1968, стр. 118.

42) N. Zahariadis, Silogi Ergon, 1953, стр. 18.

43) То К.К.Е. Episima Kimena, 1934—1940, том V, 1968, стр. 117.

44) Ризоспастис, 28. II. 1928, бр. 188.

стори практично и како работеше Партијата во тој правец. За работата во селото „... се задоволуваме со решенија“⁴⁵⁾, констатираше Централниот комитет на КПГ. Но слабиот одзив на партиската политика во селото се должеше и на фактот што Партијата за селската политика се задоволуваше само со решенија и во многу места таа едноставно не беше воопшто присутна да дејствува во редовите на оваа народна маса. Во Егејска Македонија за 1935 година се забележува дека „... појавувањето на нашата активност (во селата — м. б.) е слаба и наша активност не постои“⁴⁶⁾ Колку парадоксално да изгледа, се забележува и еден друг недостаток, имено како на дело, т.е. на теренот, КПГ ја ширеше популаризираше лозинката за „Обединета и независна Македонија“. Навистина буржоазијата остро ја напаѓаше Партијата, ја претставуваше пред народот како предавничка на националните интереси. Но што стори Партијата за да ја обезбужи оваа голема антипартиска буржоаска пропаганда? Паролата за „Обединета и независна Македонија“ ја ширеше главно и преку весникот „Ризоспастис“, но огромното мнозинство од населението во Егејска Македонија не знаеше грчки (Македонци, Караманли, Ерменци). Символична е констатацијата на Апостолидис кој, зборувајќи за македонското национално прашање и активност на Партијата во однос на истото, го пишува во „Ризоспастис“ следново: „... треба да забележам дека само повеќето од прокламациите што се печатени за националното (прашање — м. б.) биле во пакети и по три месеци од неговото публикување... останале во голема мера негибнати. До одделенијата во Македонија не циркулираа воопшто“⁴⁷⁾

Периодот меѓу двете светски војни бил еден од најтешките за македонскиот народ. Нему му се забрануваше правото на школување на својот сопствен јазик, правото да си ги негува сопствените обичаи и бил подложен на вистински геноцид: интернати, глоба и ризинус за секој македонски збор. Што практично стори Партијата освен фрлената парола за „Обединета и независна Македонија“? „Ниту една практична активност, забележува еден висок партиски функционер, не се направи од Партијата за конкретна заштита на јазичните, просветните...“⁴⁸⁾ права на малцинствата. Но тоа не значи дека не постоеле во Партијата кадри што не се залагале искрено за политиката по националното прашање на КПГ, но атмосферата во Партијата беше таква што им ја отежнуваше работата. Партиското раководство беше ориентирано на стерилни дискусии, полемики, на непрекинати внатрешни фракционерски борби

⁴⁵⁾ То К. К. Е. Episima Kimena, 1934—1940, том IV, 1968, стр. 115.

⁴⁶⁾ Исто, стр. 167.

⁴⁷⁾ Ризоспастис, 13. II. 1927, бр. 173.

⁴⁸⁾ Исто, 5. II. 1927, стр. 165.

што претставуваше секако една голема пречка и стагнација за целата партиска работа. „Недовербата, пишувал весникот „Ризоспастис“, и отсуството... на другарството беше присутно меѓу овие што биле повикани „... да раководат со судбината на Партијата“.⁴⁹⁾ И тоа, што е исто толку битно, е дека Партијата не сторила скоро ништо за искоренување на националистичките остатоци што постоеле во неа и големогрчката пропаганда која се ширеше преку Кордатос, Пуљополос и Ватис. Последниот како видовме се стремеше со неговите статистики за бројноста на населението во Егејска Македонија да докаже дека оваа територија и пред 1919 година била, по нејзиниот етнографски карактер, грчка земја.

Иста беше положбата и со еврејското малцинство. Врз овој елемент грчките власти вршеа најразлични притисоци од економска, политичка и религиозна природа. Но Партијата, ако тука имаше и услови, не се активираше и нејзината активност едноставно не постоеше. „Ништо, заклучува Централниот комитет на КПГ, не сторивме меѓу Евреите“.⁵⁰⁾

Не е чудно што во вакви услови Партијата во големите селски населби воопшто не се појавуваше. Во време кога буржоазијата ја напаѓаше националната политика на Партијата, прокламациите за „Обединета и независна Македонија“ не само што не циркулираа во стара Грција (Тесалија, Крит, Островите, Епир), туку ниту во Македонија. Во самата Партија исто така постоеше една нездрава атмосфера. Кога другите малцинства во Македонија биле во партиската активност, не е чудно што навистина активноста на Партијата стагнирала.

Спротивно стоеле работите во Западна Македонија. Тука со селото непосредно се работеше и заслугите ѝ припаѓале на ВМРО (обединета) по нејзиното формирање. Затоа што нејзините кадри искрено и длабоко биле уверени во справедливоста на политиката која ја спроведуваа, народот гледаше во нив со вера и без сомневање. Тоа што беше немалку значајно, кадрите на ВМРО (обединета) дејствуваа во селата и ја ширеа политиката на Партијата на неговиот забрануван македонски јазик. Тоа секако оставаше голем впечаток и гордост во неговите македонски чувства. Андреј Чипов, во писмото до раководството на ВМРО (обединета), вака ја опишуваше состојбата на селата во Егејска Македонија: „Успевме да организираме бази во Костурско, Леринско, Воденско, Солунско, Лагада, Кукуш, Серес и Драма“ и „... во горе споменатите окрузи имавме 17 организации со 893 члена...“.⁵¹⁾

Македонското национално прашање во Егејска Македонија и ставот на КПГ спрема истото е доста сложено и бара едно се-

⁴⁹⁾ Исто, 1. II. 1927, бр. 161.

⁵⁰⁾ То К. К. Е. Erisima Kimena, 1934—1940, том IV, 1968, стр. 115.

⁵¹⁾ Архив на Македонија, фонд Д. Влахов, кут. 21 (18).

страно и длабоко проучување, но мотивите, целите што ја натераа Партијата да го смени ставот по однос на македонското национално прашање го објаснува некогашниот секретар на КПГ, Никос Захаријадис: „Големата идеа“, пишувал тој, царуваше насекаде и принудуваше било кое друго идејно, политичко и економско движење да се засолни под неговите крилја“.⁵²⁾ Не е чудно што во вакви услови еден дел од членовите на Партијата, кои биле под влијание на струјата на Кордатос, Пуљополос и Апостолидис, не ја спроведуваа политиката на КПГ во однос на македонското прашање за „Обединета и независна Македонија“. Дури ставот на спомнатите (кои иако беа исклучени од КПГ), беше поддржуван и од самата Партија по решението од 1935 година кога нејзиното раководство наместо паролата за „Обединета и независна Македонија“ ја исфрли паролата за „полна рамноправност на малцинствата“.

Дали КПГ постапи марксистички со сменување на паролата во однос на македонското национално прашање?

Со новата политика по националното прашање Комунистичката партија на Грција: 1. даде еден силен удар на суштинските интереси на македонскиот народ, негирајќи му го правото на самоопределување и обединување; 2. формира длабоко сомневање во редовите на револуционерното македонско прогресивно движење; 3. сакаше да го претвори и претстави проблемот на Егејска Македонија како грчки внатрешен проблем; 4. ја поддржуваше несвесно политиката на денационализација и асимилација на грчката буржоазија над Македонците во Егејска Македонија прифаќајќи ја истата како свршен чин; и 5. санкционира и прифати една „национална политика“ во однос на македонското национално прашање што во суштина не се фундамента врз база на историски, национални и морални права. А тоа подоцна негативно ќе се одрази и врз антифашистичката борба во Грција во текот на Втората светска војна и непосредно по неа.

⁵²⁾ N. Zahariadis, op. cit., стр. 18.